

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ М.П.ДРАГОМАНОВА**

НАЙДА РУСЛАНА ГРИГОРІВНА

УДК 061.213(477.82) «1919/1939»

**ПРОСВІТНИЦЬКО-ВИХОВНА ДІЯЛЬНІСТЬ
МОЛОДІЖНИХ ТОВАРИСТВ НА ВОЛИНІ
(1919-1939 рр.)**

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата педагогічних наук

К И Ї В – 2008

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Рівненському державному гуманітарному університеті,
Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
ОМЕЛЬЧУК Володимир Васильович,
Дубенський коледж
Рівненського державного
гуманітарного університету,
завідувач шкільним відділенням.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
РУСНАК Іван Степанович,
Чернівецький національний
університету ім. Юрія Федьковича,
завідувач кафедри педагогіки й методики
початкової освіти;

кандидат педагогічних наук, доцент
ЧЕРКАСОВ Олексій Володимирович,
Національний педагогічний університет
ім. М. П. Драгоманова,
доцент кафедри теорії та історії педагогіки.

Захист відбудеться “11” грудня 2008 р. о 16.30 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.01 в Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова, 01601, Київ–30, вул.. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, 01601, м. Київ–30, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий “ 11” листопада 2008 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В.Д. Сиротюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження. Розвиток педагогічної науки в умовах гуманізації суспільства, інтеграції різних країн у світову спільноту вимагає концептуального переосмислення сучасного виховного процесу, пошуку та вдосконалення виховних систем.

В період повернення теоретичних надбань минулого та утвердження нових загальноєвропейського виміру стереотипів, визріла потреба реабілітації просвітницько-виховних ідей у молодіжному середовищі.

У контексті дослідження важливого значення набуває питання співіснування молоді різних національностей у межах однієї держави.

Дослідження широкого комплексу соціально-педагогічних проблем виховання особистості, її толерантності, терпимості до культур інших національностей вимагають по-новому оцінити та усвідомити значення вітчизняної історико-педагогічної спадщини.

Актуальність проблеми перекликається з положеннями урядових та освітніх (Конвенція про права дитини, Конституція України, Закон України „Про освіту”, „Про позашкільну освіту”, „Про соціальне становлення та розвиток молоді в Україні”, „Про молодіжні та дитячі громадські організації”, Державна національна програма „Освіта” (Україна ХХІ ст.), Національна програма „Діти України”, „Національна концепція виховання”) документів, у яких наголошується на необхідності дослідження історико-педагогічних проблем, пов'язаних з вихованням особистості, здатної зберегти і примножити культурно-історичні надбання українського народу, орієнтованої на здоровий спосіб життя і самовдосконалення. Виключне значення для цього має вивчення архівних джерел, в яких праці вчених щодо досліджуваної проблеми відзначаються глибиною науково-теоретичного висвітлення. Вивчення архівних матеріалів допоможе окреслити можливості творчого використання у науковому пізнанні позитивного досвіду минулого.

До проблеми виховання особистості в молодіжних товариствах та організаціях, взаємодії молоді різних національностей зверталися видатні вітчизняні та зарубіжні педагоги, історики, філософи, громадські та культурні діячі.

Обґрунтування органічної єдності регіонів, концептуальних підходів до створення умов виховання особистості за місцем її проживання належало авторам праць з історії національної культури – М.Грушевському, М.Драгоманову, М.Костомарову, Е.Маланюку, І.Огієнку, С.Шацькому.

Особливості культурно-історичної ідентифікації теоретично обґрунтували К.Ушинський, Г.Ващенко, О.Барвінський, М.Возняк, Г.Зарицький.

Дослідження І.Андрухів, М.Кучерепи, Ю.Візитів, О.Борейко, Т.Джаман, В.Дмитрук, Б.Ступарик збагачені положеннями про становлення і розвиток молодіжних товариств, ролі просвітницько-педагогічної діяльності громадських організацій у національному вихованні.

Заслужують на увагу теоретичні розробки механізмів взаємодії молодіжних товариств Волині з окремими сферами суспільного буття (політикою, економікою, культурою), утвердження фактору соціокультурних особливостей у працях П.Андрухова, Г.Бухала, Б.Савчука, А.Корнієвського, Є.Короля, І.Шумського.

Монографічно та на дисертаційному рівні аспекти проблеми досліджували В.Омельчук, Г.Білавич, Д.Герцюк, Б.Гречин, Т.Джаман, Н.Сейко, Б. Трофим'як, О.Черкасов, І.Шумський., М.Шкіль, С.Золотухіна, Л.Вовк, П.Гусак.

Дослідженню особливостей просвітницько-виховної діяльності молодіжних товариств значною мірою сприяли праці В.Андрущенко, Л.Вовк, С.Золотухіної, М.Євтуха, Н.Калениченко, В.Кузя, В.Омельчука, І.Руснака., О.Сухомлинської, М.Ярмаченка.

Об'єктивна необхідність цілісного дослідження просвітницько-виховної діяльності молодіжних товариств Волині у 1919-1939 роках ХХ століття та недостатня розробленість теоретичних аспектів розв'язання даної проблеми обумовили вибір теми дисертаційного дослідження: **„Просвітницько-виховна діяльність молодіжних товариств на Волині (1919-1939 рр.)”**.

Нижня хронологічна межа – 1919 рік – зумовлена позитивними зрушеннями у діяльності молодіжних товариств Волині, зміст і характер яких засвідчував певні зміни у формулюванні мети, змісту та форми просвітницько-виховної діяльності; позначена новими педагогічними особистісно-зорієнтованими цінностями, появою суспільних умов для виділення національно-орієнтованих тенденцій у діяльності молодіжних товариств на Волині.

Верхня межа наукового пошуку сягає 1939 року, коли ліквідовано всі молодіжні організації, що діяли у Волинському воєводстві, внаслідок чого відбулась зміна не лише системи освіти, а й виховних ідеалів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану наукових досліджень Рівненського державного гуманітарного університету і є складовою частиною комплексної науково-дослідної теми кафедри педагогіки „Становлення творчої особистості майбутнього вчителя”. Тема дисертаційної роботи затверджена Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 2 від 29 вересня 2006 р.) та рішенням бюро Ради з координації наукових досліджень в галузі педагогіки і психології АПН України (протокол № 1 від 23 січня 2007 р.).

Об'єкт дослідження – історія освіти і педагогічної думки у контексті діяльності молодіжних товариств на Волині (1919-1939рр.).

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні умови становлення і розвитку молодіжних товариств на Волині, та особливості їхньої просвітницько-виховної діяльності.

Мета дослідження – здійснити історико-педагогічний аналіз особливостей просвітницько-виховної діяльності молодіжних товариств на

Волині; охарактеризувати основні напрями, зміст, форми і методи просвітницької, організаційної, виховної діяльності молодіжних товариств Волині, виявити суперечності, провідні тенденції та етапи їх розвитку.

Мета дослідження реалізована такими **завданнями**:

1. Охарактеризувати особливості науково-теоретичної спадщини авторів та зміст історико-педагогічних джерел, через які прослідковується пріоритетність тенденцій просвітницько-виховної діяльності молодіжних товариств Волині.
2. Вивчити організаційно-педагогічні умови систематизації та змістового структурування молодіжних товариств на Волині у 1919-1939 роках;
3. З'ясувати етапи та пріоритетні тенденції розвитку молодіжних товариств Волині впродовж досліджуваного періоду;
4. Визначити сутнісні ознаки особливостей організації просвітницько-виховної діяльності молодіжних товариств;
5. Проаналізувати специфіку проведення просвітницько-виховних заходів.

Методологічну основу дослідження становлять положення про визнання всезагальної значущості педагогічної думки кожної нації, народу, етносу; системний підхід до педагогічних процесів і явищ як методологічний спосіб пізнання педагогічних фактів, явищ і процесів; вчення про розвиток особистості і провідну роль діяльності у її формуванні та творчому розвитку культури; положення філософської та психолого-педагогічної науки про соціальну сутність особистості, її цінності й ціннісні орієнтації. Дослідження ґрунтується на культурно-історичному підході, що враховує історичну ретроспективу, специфіку культури, освіти всіх земель України, універсальні (загальнолюдські), національні цінності та гуманістичну перспективу; на ідеях та настановах з проблем національної освіти й виховання, поданих у державних нормативних документах України.

Теоретичну основу дослідження становлять: філософські концепції функціонування та розвитку освітніх систем, в яких формуються теоретичні основи перебудови освіти на засадах розв'язання суперечностей між зростаючою уніфікацією культурного життя націй та збереження їх національної ідентичності (В.Андрущенко, С.Гончаренко, І.Зязюн, О.Сухомлинська); теоретичні положення щодо дослідження педагогічних процесів, педагогічної думки з позицій компаративістики (К.Корсак, Г.Лактіонова, І.Руснак, А.Сбруєва); концепції розбудови національної школи (Г.Ващенко, М.Грушевський, С.Сірополк, Б.Ступарик, І.Курляк, І.Ющишин); дослідження з проблем розвитку педагогічної науки, розвитку національного шкільництва (Л.Вовк, Т.Завгородня, В.Омельчук, О.Савченко, О.Сухомлинська, М.Ярмаченко); наукові праці з проблем діяльності молодіжних товариств на Україні (І.Гаврищак, Т.Завгородня, О.Ковальчук, Н.Рудницька, Б.Ступарик).

Основа концептуального дослідження ґрунтується на положеннях про те, що в умовах світових тенденцій глобалізації та інтеграції суспільства

необхідні суттєві зміни в сфері освіти. Дослідження здійснювалося на основі науково обґрунтованих теоретичних та методичних положень вітчизняної педагогіки, документів, архівних джерел, сучасних досліджень з історії вітчизняної психолого-педагогічної думки та шкільництва в Україні. У зв'язку з цим, вивчення досвіду організації просвітницько-виховної діяльності у молодіжних товариствах, дало змогу визначити основні тенденції динаміки історико-педагогічного пошуку на регіональному рівні. Тому виявлення особливостей організації просвітницько-виховної діяльності молодіжних товариств на Волині має важливе значення.

Методи дослідження. Мета й завдання дослідження зумовили необхідність використання таких методів: загальнонаукових, що передбачають дотримання мети науковості, об'єктивності, історизму, світоглядності, альтернативного підходу до розгляду історико-педагогічного процесу, класифікації та типологізації; історико-порівняльний аналіз та систематизація архівних документів та літературних матеріалів, теоретичне узагальнення, проблемно-хронологічний, історико-структурний, ретроспективний.

Джерельну базу дослідження складають фонди архівів: Центрального державного історичного архіву України у м.Львові, Державного архіву Волинської області (ДАВО), Державного архіву Рівненської області (ДАРО) і Державного архіву Тернопільської області (ДАРО). Опрацьовані матеріали Інституту рукописів Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського; матеріали Волинської, Рівненської і Тернопільської державних наукових бібліотек та Кременецької науково-педагогічної бібліотеки; періодична преса; офіційні видання Міністерства народної освіти; звіти про діяльність громадських товариств означеного періоду; збірники документів, матеріали історико-педагогічних досліджень (автореферати, дисертації, монографії); база даних Інтернету. Також значний масив архівації із зазначеної проблеми вивчався у фондах архівів Республіки Польща. Використані періодичні видання досліджуваного періоду („Письмо з просвіти” (1921-1922), „Народня просвіта” (1923-1927), „Життя і знання” (1927-1939), „Народній ілюстрований календар „Просвіти” (1921-1939), „Просвіта” (1936-1939), „Шлях виховання і навчання” (1927-1939), „Рідна школа” (1927-1939), „Учитель” (1919-1925), „Учительське слово” (1920-1939), „Діло” (1920-1939), „Світло” (1921, 1922), „Наша мета” (1919-1922), „Волинське слово” (1937-1939), „Молоде життя” (1928), „Молоде село” (1931-1939), „Українська громада” (1921-1930), „Українська нива” (1928-1936) та ін.). Отже, палітру дослідження склали різноманітні за формою (архівні та опубліковані), змістом (офіційні та персоніфіковані), характером і походженням джерела.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження. *Вперше* у вітчизняній педагогічній науці на основі залучення бази фактологічного матеріалу *проаналізовано* та *структуровано* характерологічні особливості просвітницько-виховної діяльності молодіжних товариств на Волині в 1919-1939 роках. *Узагальнено* творчий доробок дослідників проблеми систематизації історико-педагогічних знань у співставленні із загальним

станом зарубіжної та вітчизняної науки.

Введено до широкого наукового обігу нові документи та мало відомі факти, які в Україні раніше не публікувалися; проведена компаративістська оцінка діяльності молодіжних товариств різних національностей: українських, польських, чеських, німецьких, єврейських організацій; *виявлено* чинники змістового формування концептуальних основ діяльності молодіжних товариств на Волині

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що його основні положення і висновки збагачують та доповнюють історико-педагогічну науку, сприяють відродженню традицій та створенню основи для подальших наукових розробок у галузі історії вітчизняної освіти та педагогічної думки; забезпечують комплексне використання досвіду просвітницько-виховної діяльності молодіжних товариств у сучасних умовах. Результати дослідження можуть бути використані: для розробки наукових засад сучасної системи виховання та діяльності молодіжних громадських інституцій; у лекційних курсах, спецкурсах та спецсемінарах з історії педагогіки і краєзнавства у вищих навчальних закладах; при написанні дисертаційних досліджень, у процесі створення навчальних посібників, окремих розділів підручників з історії педагогіки.

Результати дослідження впроваджено у навчальний процес підготовки студентів педагогічних факультетів Рівненського державного гуманітарного університету (довідка №4 від 01.02.2008р.), Волинського національного університету імені Лесі Українки (довідка №3/258 від 31.01.2008р.), Дубенського коледжу Рівненського державного гуманітарного університету (довідка №26 від 01.02.2008р.).

Вірогідність та аргументованість отриманих результатів дослідження, його наукових положень і висновків забезпечуються методологічною базою, дотриманням принципів об'єктивності й історизму; об'єктивним історико-логічним аналізом архівних матеріалів, нормативних та директивних документів, літературних та інших джерел; використанням комплексу методів, адекватних меті, предмету й завданням дослідження.

Апробація результатів дисертації відбувалася шляхом публікації основних результатів дослідження у наукових виданнях, у доповідях і виступах на 3 міжнародних науково-практичних конференціях : Міжнародна науково-практична конференція „Толерантність як соціогуманітарна проблема сучасності” (м. Житомир, 2007), Міжнародна науково-практична конференція „Інформаційно-культурний простір: європейський вибір України” (м. Київ, 2007), Другий Міжнародний конгрес „Українська освіта у світовому часопросторі”(м. Київ, 2007); та на 3 всеукраїнських науково-практичних конференціях: Перша всеукраїнська науково-практична інтернет–конференція „Інтернет-ресурс української науки” (м. Київ, 2007), Четверта всеукраїнська науково-практична інтернет–конференція „Сучасний соціокультурний простір 2007” (м. Київ, 2007), Третя Всеукраїнська науково-практична конференція „Стан і перспективи розвитку духовної культури особистості в умовах розгортання глобалізаційних процесів ”(м. Рівне, 2007).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження висвітлені у 12 публікаціях, у тому числі 8 статей опубліковано у наукових фахових виданнях затверджених ВАК України, 4 статті – у збірниках матеріалів конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел, який нараховує 307 найменувань. Загальний обсяг дисертації – 216 сторінок, основний текст – 187 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність проблеми дослідження, визначено об'єкт, предмет, мету, сформульовано концептуальну ідею і завдання дослідження; охарактеризовано теоретичну та методологічну основи дослідження, розкрито його наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, наведено відомості про впровадження й апробацію одержаних теоретичних результатів на наукових конференціях та в публікаціях за темою дисертації..

У першому розділі – „**Просвітницько-виховна діяльність молодіжних товариств Волині як історико-педагогічна проблема**” – здійснений історіографічний компаративний аналіз просвітницько-виховної діяльності молодіжних товариств як історико-педагогічної проблеми; розкриваються особливості історико-педагогічних джерел, через які прослідковується пріоритетність тенденцій діяльності молодіжних товариств на Україні.

Узагальнений аналіз проблеми засвідчує, що у дослідженнях здійснювалися спроби систематизації теоретичних основ діяльності молодіжних товариств. Використання архівних джерел, узагальнюючих досліджень свідчить про наявність різних підходів щодо ролі молодіжних товариств у підвищенні культурно-освітнього рівня населення краю. Нами були конкретизовані автори, які визначили історико-педагогічні аспекти діяльності молодіжних товариств (І.Андрухів, Т.Завгородня, С.Золотухіна, Т.Ільїна, О.Каневський, С.Коляденко, І.Курляк, І.Мишишин) або розглядали діяльність молодіжних товариств в контексті просвітницько-виховної діяльності (Г.Білавич, Д.Герцюк, О.Джус, Р.Кіра, Н.Сейко, Б.Трофим'як).

На відміну від зазначених підходів у праці О.Борейка здійснено системний аналіз діяльності громадських товариств Волині.

Висвітлення тенденцій становлення молодіжних товариств Волині розвивалося від написання історико-статистичних нарисів до створення самостійних узагальнюючих досліджень. У контексті національно-культурного розвитку автори (П.Голубенко, М.Костомаров, І.Лисяк-Рудницький, Є.Маланюк) репрезентують подібність, органічну єдність регіонів. У дослідженнях А.Дублянського, О.Лінроді, М.Теодоровича започатковано описово-інформаційний характер вивчення освіти регіону. Характерною тенденцією досліджень О.Барвінського, М.Возняка, Г.Зарицького, Є.Згарського, К.Кахникевича стала орієнтація на національне виховання як природну потребу нації, що має вирости з її традицій і

культурного стану. У працях П.Андрухова, Я.Поліщука, Б.Савчука актуалізовано окремі чинники розвитку молодіжних товариств та їх просвітницько-виховна діяльність на Волині.

Комплексний аналіз змісту узагальнюючих праць, здійснених у дисертації, характеризує особливості становлення молодіжних товариств і розкриває аспекти їх просвітницької та виховної діяльності. Так, Л.Березівська, Н.Гупан, Н.Ничкало, Н.Побірченко висвітлюють діяльність просвітницьких товариств за хронологічним принципом, спробу застосувати проблемний підхід здійснили Ю.Руденко, М.Стельмахович, М.Чепіль. Праці характеризувалися аргументованістю, послідовністю, об'єктивністю. Історіографічний аналіз історико-педагогічних проблем репрезентував науковий підхід до висвітлення матеріалу.

Використовуючи широку базу фактологічних даних (зокрема, архівні документи, істориком-педагогічні праці вітчизняних та зарубіжних авторів) у дослідженні здійснено аналіз просвітницько-виховної діяльності молодіжних товариств Волині як історико-педагогічної проблеми. У фондах Державних архівів Волинської, Рівненської та Тернопільської областей зберігаються справи, що характеризують культурно-освітній рух на Волині у міжвоєнний період. Розгляд матеріалів із фондів Центрального державного архіву України у Львові допомогли з'ясувати шляхи проникнення пластових ідей на Волинь, розкрити механізм взаємовідносин галицького і волинського Пласту.

Розгляд становлення молодіжних товариств на Волині подавався у взаємозв'язку з громадянськими позиціями як вітчизняних так і зарубіжних авторів. Зокрема, слід відзначити спроби узагальнення історії молодіжних товариств Західної України національно-демократичного спрямування (В.Федорчак, І.Боберський); порівняння діяльності німецьких та чеських громад на Волині (З.Ціхоцька, Я.Вацулік).

Аналіз періодичних видань (щорічний календар „Скоб” (Львів), „Сурма” (Берлін, Каунас), „Розбудова нації” (Прага), „Селянська доля” (Луцьк), „Українська нива” (Варшава), „Новий час” (Львів), „Наше життя” (Холм), „Слово польське” (Варшава), „Ілюстрований кур'єр годин” (Краків)) дав змогу відтворити характер складних взаємовідносин різних національних молодіжних організацій.

На прикладі розгляду архівних джерел юридичного характеру (законодавчі акти, розпорядження, збірники польських законів, інструкції) було з'ясовано організаційну структуру, кількісний склад, основні форми та методи діяльності молодіжних товариств Волині у досліджуваній період.

Таким чином, спеціальні історичні розвідки характеризувалися застосуванням конкретно-історичного підходу до вивчення проблем на основі найширшого використання історико-педагогічних джерел. У працях вітчизняних та зарубіжних авторів відбувалася систематизація історико-педагогічного досвіду, проводився пошук співвідношення загальнолюдських і національних засад розвитку теорії виховання, прослідковувалися позитивні зміни у пізнанні сутності діяльності молодіжних товариств і передової громадськості Західної України.

У другому розділі – „**Загальна характеристика розвитку молодіжних товариств Волині**” – визначено етапи становлення й розвитку молодіжних товариств Волині; обґрунтовано культурно-освітні передумови виникнення молодіжних товариств на Волині; проведено ретроспективний аналіз стратегічних напрямів діяльності молодіжних товариств та організаційно-педагогічні умови їх функціонування; проаналізовано прогресивні ідеї досвіду просвітницько-виховної діяльності молодіжних товариств на Волині.

У просвітницько-виховній діяльності молодіжних товариств Волині можна виділити три етапи, які дають змогу врахувати кількісні та якісні зміни, що відбувалися у цьому процесі. Перший – 1919-1927 роки – є етапом становлення молодіжних товариств загально польського значення, Загалом всі заходи мали освітній, благодійницький характер та не відзначались постійністю. Другий – 1928-1935 роки – пов’язаний з ліквідацією національних товариств, активізація та політизація молоді. На цьому етапі розвиток молодіжних товариств залежить від політики, яку проводили державні інституції. Дослідження показало, що поштовхом є поява фізкультурно-спортивних клубів, секцій, організацій, гуртків які об’єднували молодь Волині. Третій – 1935-1939 роки – створення змішаних україно-польських молодіжних товариств, перехід до нелегальної діяльності, радикалізація діяльності.

На початку ХХ століття молодіжні товариства на Волині розвивалися і функціонували в контексті громадських товариств „Просвіта”. Товариство імені Лесі Українки, „Рідна школа”, „Жидівська освітня ліга Польщі”, „Чеська матір шкільна”, „Спілка польської інтелігенції”. Розгортання освітніх процесів у 20-30-х роках ХХ століття у Західній Україні сприяло створенню молодіжних товариств як самостійних громадських об’єднань, які проводили організаційну, просвітницьку й культурну діяльність, спрямовану на реалізацію завдань навчання й виховання дітей та молоді.

У дисертації визначається, що становлення і розвиток молодіжних товариств на Волині був репрезентований динамізмом, суперечностями соціально-політичних та культурологічних чинників, що опосередковано визначали напрями діяльності молодіжних товариств. Загалом, якщо характеризувати розвиток молодіжного руху на Волині, то його можна класифікувати за кількома показниками – за національністю (українські, польські, єврейські, російські, чеські, німецькі, змішані); за статутною діяльністю (освітні, благодійні, релігійні, професійні, спортивні, кооперативні); за політичною спрямованістю (праві, ліві, помірковані, ті, які сповідували націоналізм); за підтримкою з боку держави (ті, що фінансувались урядом або органами місцевого самоврядування, і ті, які виживали за рахунок членських та благодійних внесків).

На основі аналізу досліджених ідей виявлено стратегічні напрями діяльності молодіжних товариств у 1919-1939рр. на Волині. Примусова асиміляція волинського населення, процес полонізації національної освіти українців зумовили активізацію організаційної та просвітницької діяльності молодіжних товариств, спрямованої на підвищення загальноосвітнього та

культурного рівня населення Волині. Досліджено, що у зазначений період просвітницький рух був представлений українськими („Юнацтво”, „Сокіл”, „Луг”, „Пласт”), польськими („Вогнище”, „Сєв”, „Віці”), єврейськими („Талмуд-тора”, „Жидівське товариство середніх і початкових шкіл”), чеськими („Чеський клуб”, „Чеська матір шкільна”), змішаними („Просвітянські хати” (польсько-українське товариство), „Волинський союз сільської молоді”) товариствами.

До пріоритетних напрямів діяльності молодіжних товариств належить культурно-освітня діяльність обумовлена можливістю реалізації культурно-естетичних інтересів та запитів молоді („Юнак”, „Якор”, „Молоде життя”, „Гарт”, „Діточний клуб”, „Юнацьке товариство”, „Католицьке товариство жіночої молоді”, „Чеський клуб”, „Тарбут”). Водночас, активно діяли молодіжні товариства та організації політичного спрямування („Ділове об’єднання поступового студентства”, „Життя”, „Сельроб”, „Союз української націоналістичної молоді”). Спроби узагальнити та систематизувати стратегічні напрями діяльності молодіжних товариств Волині спонукали до теоретичного аналізу організаційно-педагогічних умов функціонування цих товариств на Волині.

У дослідженні на основі науково обґрунтованих положень вітчизняних учених (Г.Білавич, Д.Герцюк, Ю.Руденко, М.Стельмахович, О.Борейко) та нормативних документів, що регламентують діяльність молодіжних товариств, проаналізовано організаційно-педагогічні умови функціонування молодіжних товариств Волині. Зокрема, слід відзначити, організацію масових культурно-освітніх заходів, видавничу діяльність, організацію дозвілля, проведення лекцій культурно-просвітницького спрямування, відкриття бібліотек, аматорських, театральних, хорових та музичних гуртків, проведення релігійних відправ, організація читань і лекцій релігійно-морального, науково-популярного та літературного змісту, спортивно-оздоровчих лекцій, забезпечення книгами бібліотек і публічних читалень. Такий концептуальний синтез репрезентував розвиток та функціонування молодіжних товариств на Волині.

В роботі доводиться, що прогресивними ідеями в контексті просвітницько-виховної діяльності молодіжних товариств на Волині є збереження національної приналежності, підняття освітнього, культурного та фізичного рівня волинян, виховання молоді, відданої ідеям безкомпромісності в боротьбі за волю і незалежність України, спираючись на власні сили.

Як показало вивчення історико-педагогічних джерел, методичні рекомендації щодо ведення просвітницько-виховних заходів містилися в періодичних виданнях 20-30-их років ХХ століття: „Діло”, „Свобода”, „Громадський вісник”, „Український вісник”, „Громадська думка”, „Слово”, „Новий час”, „Громадський голос”, „Мета”, „Нова зоря”, „Сила”, „Культура”, „Нові шляхи”, „Праця”, „Заграда”, „Перемога”, „Батьківщина”, „Український голос”, „Народ”.

Таким чином, компаративна спрямованість дослідження, дала

можливість окреслити організаційні, освітні, просвітницько-виховні пріоритети діяльності молодіжних товариств на Волині.

У третьому розділі – „**Організація та проведення просвітницько-виховних заходів**” – розкриваються особливості організації просвітницько-виховних заходів, характеризується варіативність проведення цих заходів, здійснений аналіз методичного забезпечення заходів організованих молодіжними товариствами.

Серед характерних особливостей організації просвітницько-виховних заходів виділяємо: орієнтацію на формування стійкого інтересу до культурних надбань рідного народу, забезпечення єдності поглядів і переконань, згуртування населення, розвиток естетичних смаків, прищеплення навиків загальної культури.

Комплексний аналіз змісту просвітницько-виховних заходів, здійснений у дисертації, розкриває ознаки варіативності цих заходів, характеризує особливості їх проведення.

Впродовж досліджуваного періоду, формувалися нові підходи щодо репрезентації просвітницько-виховної діяльності молодіжних товариств через персоніфіковане вивчення історії педагогіки та педагогічної думки. Актуальності набирало акцентування на висвітленні громадянської позиції педагогів минулого, деталізація положень авторських педагогічних ідей. Характерною тенденцією досліджень Л.Ясінчука, Б.Грінченко, Е.Косевич, О.Макарушки стала орієнтація на створення методичного забезпечення просвітницько-виховної діяльності молодіжних товариств. Вивчення і аналіз методичного забезпечення просвітницько-виховних заходів свідчить про наявність різних підходів щодо організації просвітницько-виховної організації серед молодіжних товариств на Волині. Нами були конкретизовані автори, які вважали, що для молоді повинна бути життєвою необхідністю участь в житті нації (О.Іванчук, І.Франчук) або обґрунтовували думку про важливе місце спортивно-оздоровчих починань (А.Річинський, І. Шашкевич, М.Орлович).

Проаналізована організація просвітницько-виховних заходів дозволила нам визначити їх спрямованість: просвітницьку, спортивно-рухову, туристично-краєзнавчу, мистецько-виховну, кооперативну. Так, за сприянням молодіжних товариств відбувалися: відкриття та організація діяльності бібліотек, читалень; залучення молоді до охорони пам'яток регіону, спортивних змагань, ярмарок, до відвідування лекцій, театрів, концертів, вистав музеїв; організація виставок, проведення екскурсій, народних читань; забезпечення книгами бібліотек. Досить високий рівень просвітницько-виховної діяльності молодіжних товариств зустрічається в Луцьк, Рівному, Кременці, Володимир-Волинському, Ковелі, Дубно. Тут діяла значна кількість юнацьких та молодіжних гуртків, регулярно проводились молодіжні віче, зустрічі, змагання, вечори, театральні та хорові виступи, організовувались туристичні та краєзнавчі екскурсії, читались реферати присвячені визначним громадським, політичним та культурним діячам, проводилися літературно-музичні заходи.

Центрами національно-виховної роботи серед молоді краю були читальні та бібліотеки, які стали найголовнішими культурно-освітніми осередками у містах і селах. Для поліпшення стану бібліотечної справи, розповсюдження книжок, виданих рідною мовою, у віддалені куточки краю були створені мандрівні бібліотеки.

Молодіжними товариствами організовувалися різноманітні туристично-екскурсійні походи як по історичних та культурних місцях Волині. Це спонукало до досконалого вивчення місцевості, фізичному і моральному загартуванню молоді, формуванню вмій і навичок, необхідних у майбутніх визвольних змаганнях. Загалом можемо констатувати про успішний розвиток туристичної справи та території Волинського воєводства в міжвоєнний період. Цей напрям роботи молодіжних товариств відзначався організованістю, продуманістю і послідовністю дій.

Аналіз історико-педагогічної літератури довів, що одним із найбільш успішних, дієвих та безпосередніх засобів виховного впливу були театральні гуртки й народні театри, хори. Із допомогою такого виду мистецької діяльності поштовхувалася робота читалень, збагачувалася та поглиблювалася національна свідомість і громадянська активність молоді Волині, зберігалися, примножувалися звичаї, обряди, організовувалися концерти, проводилися релігійні, народні та державні свята – День конституції, День незалежності, академії присвячені ювілеям літературної творчості, роковинам визначних громадських, літературних діячів та відзначалися різні історичні річниці, свято книжки, матері. У програму діяльності читалень входила також боротьба з алкоголем та курінням.

Водночас на початку 30-их рр. активно з'являються молодіжні товариства аматорського та професійного спрямування, діяльність яких відтворювала весь культурологічний спектр: хоровий спів, драматичне мистецтво, музичне виконавство, хореографію, композиторську діяльність та музичну освіту. Ми виявили, що пріоритетною ідеєю створення обумовлених товариств було національне самоствердження. Саме національна ідея українців не тільки зберегла для Волині її власну культуру за умов колоніального тиску, але й підняла цю культуру на рівень локального ренесансу, всупереч інерції провінційного статусу.

У дослідженні встановлено, що зміст, методи та форми діяльності молодіжних товариств Волині постійно вдосконалювалися відповідно до загальної культурно-освітньої мети. Ми виявили, що діяльність молодіжних товариств поєднувала індивідуальні, групові й колективні форми просвітницько-виховної роботи.

Таким чином, аналіз діяльності молодіжних товариств Волині систематизував історико-педагогічний досвід просвітницько-виховної діяльності молодіжних товариств на Волині, дослідив історико-педагогічний процес становлення та розвитку молодіжних товариств на Волині в 1919-1939 роках, сформулював сутнісні ознаки особливостей організації та проведення просвітницько-виховних заходів.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні на основі вивчення педагогічної, історичної, історико-педагогічної літератури та інтерпретації архівних джерел досліджено та зроблено висновки про просвітницько-виховну діяльність молодіжних товариств на Волині в 1919-1939 роках. Опрацювання джерел дозволило визначити основні тенденції динаміки становлення молодіжних товариств, пріоритетні напрями функціонування, характер культурно-освітніх чинників, що обумовлювали розвиток молодіжних товариств Волині.

1. Характеризуючи особливості науково-педагогічної спадщини авторів та зміст джерел початку ХХ століття, слід вказати, що загальний розвиток теоретичних основ історико-педагогічного дослідження здійснювався не лише шляхом механічної диференціації тематики праць та накопичення знань про діяльність молодіжних товариств, а й через трансформацію уявлень про місце молоді в державному розвитку та житті суспільства.

Аналіз та систематизація історико-педагогічних джерел 20-30-х років ХХ століття свідчить про еволюцію праць досліджуваної проблематики як кількісно, так і змістовно – від описових публікацій та праць з коментарями до компаративіських, узагальнюючих праць. Цьому сприяло залучення до розгляду проблем широкого спектру наукових методів, зокрема, ретроспективний, архівний, статистичний, історико-порівняльний.

На підставі вивчення та аналізу історико-педагогічних джерел були конкретизовані особливості дослідження. Зокрема, спроба ретроспективного аналізу історико-педагогічних явищ у процесі поглибленого вивчення діяльності молодіжних товариств на Україні; орієнтація на аналітичний спосіб дослідження. Вивчення джерельної бази архівних фондів, бібліотек впродовж досліджуваного періоду дозволило зробити висновки про особливості становлення молодіжного руху на Волині.

Діяльність молодіжних товариств розглядалася у взаємозв'язку із соціальним, морально-духовним та політичним розвитком суспільства, з його культурними та національними традиціями. Залучення вченими методів пізнання, допомогло конкретизувати специфіку вивчення молодіжних товариств та організацій. Зокрема, висвітлення взаємозв'язків українських, польських, чеських, німецьких, єврейських, російських молодіжних товариств, розгляд прогресивних педагогічних концепцій, дослідження історії освіти у контексті діяльності молодіжних товариств.

2. Доведено, що виникнення та становлення молодіжних

товариств на Волині відбувалося під впливом соціокультурних чинників, еволюції педагогічних ідей. Саме ці імперативи обумовили систематизацію та змістове структурування молодіжних товариств. Соціокультурні умови функціонування молодіжних товариств мали неоднозначний характер. Це створювало об'єктивні можливості для альтернативності оцінок діяльності молодіжних товариств Волині.

Вперше на основі широкого використання архівних та маловідомих літературних джерел класифіковано молодіжні товариства регіону та досліджено вплив молодіжних товариств на становлення національної просвітницько-виховної діяльності на Волині, який здійснювався різнопланово в умовах полікультурності регіону.

Дослідженням встановлено, що різноплановість пов'язана із культурно-освітньою діяльністю представників товариств українців – „Просвіта”, „Рідна школа”, „Пласт”, „Луг”, „Горинь”; євреїв – „Тарбут”, молодіжні спортивні клуби, чехів – „Чеська матір шкільна”, „Чеський клуб”; поляків – „Католицьке товариство молодих чоловіків”, „Католицьке товариство молодих жінок”, „Спілка польської молоді”, „Воеводський комітет допомоги академічній молоді”. У цих товариствах виховувалось розуміння національної приналежності шляхом збереження своїх національних традицій – церковних та народних.

Виявлені та обґрунтовані культурно-освітні традиції, які склалися під впливом діяльності змішаних молодіжних товариств („Волинський союз сільської молоді”, „Просвітнянська хата”, „Воеводська організація сільських господинь”, Легіон молодих Волинської округи, „Союз праці для держави”, „Гуртки сільської молоді”) репрезентували основні напрями діяльності означених товариств: поширення грамотності серед населення через свої осередки, читальні, влаштування курсів, залучення до гуртків самоосвіти.

Значним був вплив молоді на розвиток просвітницько-виховної діяльності на Волині через діяльність спортивних, гімнастичних, туристичних гуртків, які засновувалися переважно при громадських організаціях і були основними освітньо-виховними закладами для дітей та молоді.

Дослідження дозволило зробити висновки про те, що в умовах поліетнічності Волині молодіжні товариства сприяли утвердженню культурних цінностей, на засадах добра і моралі.

3. Період становлення та розвитку молодіжних товариств можна умовно поділити на три етапи. Перший (1919-1927 рр.) – період розвитку та функціонування молодіжних товариств в складі громадських товариств та організацій, визначення пріоритетних тенденцій розвитку молодіжних товариств Волині. Другий (1928-1935

рр.) – посилення молодіжного руху, переорієнтація просвітницько-виховних заходів. Третій (1936-1939 рр.) – пов'язаний з активізацією діяльності змішаних молодіжних товариств, перехід до нелегальної діяльності.

Альтернативний підхід до аналізу історико-педагогічних процесів забезпечив об'єктивне висвітлення пріоритетних тенденцій діяльності молодіжних товариств на Волині впродовж досліджуваного періоду. Зокрема, вивчення просвітницько-виховної діяльності українських, польських, єврейських товариств дало можливість розкрити їх роль у розвитку освітніх традицій на Волині. Позитивні зміни в організації молодіжних товариств значною мірою пов'язані з діяльністю аматорських, спортивно-гімнастичних, туристичних, фахових гуртків, гуртків самоосвіти. Методична база просвітницько-виховної діяльності молодіжних товариств складалась з педагогічної періодики, підручників найвизначніших фахівців у царині освіти, в яких розкривався досвід освіти молоді у світі та Україні, аналізувався зміст, методи, форми освітньої праці, показано еволюцію її мети. Особлива увага зверталася на удосконалення методики проведення просвітницько-виховних заходів. Пріоритетними напрямками організації просвітницько-виховного процесу були питання національно-патріотичного виховання.

4. На прикладі розгляду просвітницько-виховної діяльності молодіжних товариств Волині були з'ясовані сутнісні ознаки особливостей організації діяльності молодіжних товариств. Зокрема, у своїй діяльності молодіжні товариства намагались гармонійно поєднувати суспільні й особисті інтереси членів, а за необхідності вони свідомо підпорядковували особисті інтереси суспільним. У контексті всебічного виховання, членів означених товариств залучали до таких видів діяльності:

- ліквідація неграмотності, самоосвіта, бібліотечна справа, пропаганда книги, видавнича діяльність, робота спеціалізованих секцій (гуртків), формування колекцій, відкриття музеїв, ведення літописів, читання рефератів, організація виставок;

- спортивно-оздоровчої (змагання, сокільські забави, козацькі забави, спортивні випробування тощо), культивувався потреба систематичного заняття фізичною культурою;

- туристично-красознавчої (походи, мандрівки, табори, змагання та інші);

- національно-історичної (вивчення історії свого краю, вікторини, уроки пам'яті, тематичні вечори, зустрічі, „круглі столи” з відповідної тематики, догляд за могилами тощо);

- культурно-просвітницької (конкурси, фестивалі, ігри);

- інтелектуально-пошукової (інтелектуальні ігри, конкурси,

олімпіади, клуби за інтересами);

– діяльності у сфері милосердя (відвідини, допомога, вітання, збір коштів та речей для тих, хто цього потребує);

– господарської (створення умов для самостійної праці; гуртки, майстерні, кіоски для реалізації власної продукції, шкільні кооперативи).

5. Аналіз особливостей організації просвітницько-виховних заходів сприяв конкретизації специфіки проведення означених заходів. Зокрема, навчально-розвиваюча тенденція проявилася в діяльності гуртків самоосвіти і просвітницьких товариств; розвиваючу функцію було покладено на музейну, краєзнавчу, екскурсійну, туристичну роботу та відпочинок; суспільна спрямованість була репрезентована проведенням зібрань, змагань, таборування, підготовкою та читанням рефератів з актуальних політичних, громадських чи соціальних проблем; мистецьке спрямування простежується в діяльності драматичних, оркестрових, хорових секцій, відвідинах театрів, постановки вистав та проведенні творчих вечорів; соціальна спрямованість була втілена в благодійницькій діяльності, участі в громадських та політичних акціях щодо відстоювання прав національних меншин, в організації опіки як матеріальної, так і моральної сторони життя дітей, молоді, інвалідів, літніх осіб; значна увага приділялася питанню щодо виховного значення ідеї кооперації й ощадності.

Здійснений у дисертації цілісний і систематичний аналіз просвітницько-виховної діяльності молодіжних товариств Волині у 1919-1939 роках репрезентує можливості до подальшого вивчення проблеми. Перспективи майбутніх досліджень пов'язані, передусім, з поглибленням аналізу та систематизації історико-педагогічного доробку окремих, згаданих у роботі вчених вітчизняної та зарубіжної педагогіки. Предметом подальших розвідок може стати компаративний аналіз діяльності українських, польських, чеських, німецьких, єврейських, російських молодіжних товариств на різних етапах їх існування, за різних суспільних та соціокультурних умов. Потребують детального вивчення теоретичні засади виховання особистості з позиції толерантності, терпимості до культур інших національностей. Актуальним залишається питання дослідження змісту, форм і методів виховання у змішаних (українсько-польських, українсько-чеських, українсько-єврейських, українсько-російських) молодіжних товариствах; аналіз методологічних основ діяльності означених товариств.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ З ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях затверджених ВАК України

1. Найда Р. Г. Участь громадськості у вихованні молоді Волині міжвоєнного періоду / Р. Г. Найда // Нова педагогічна думка. – 2007. – №2. – С. 14–19.
2. Найда Р. Г. Роль молоді Волинського воєводства у господарському відродженні 20–30-х рр. ХХ ст. / Р. Г. Найда // Проблеми освіти: наук.-метод. зб. – 2007. – Вип.51. – С. 98–103.
3. Найда Р. Г. Становище української молоді Волині у міжвоєнний період / Р. Г. Найда // Наукові записки : зб. наук. стат. – 2007. – Випуск LXIX(69). – С. 234–244.
4. Найда Р. Г. Структурування молодіжного руху Волині за національною ознакою (1921–1939 рр.) / Р. Г. Найда // Наукові записки : зб. наук. стат. – 2007. – Випуск LXVIII(68). – С. 201–211.
5. Найда Р. Г. Фізичне виховання молоді як засіб піднесення культури Волині у міжвоєнний період / Р. Г. Найда // Слобожанський науково-спортивний вісник. – 2007. – №12. – С. 368–372.
6. Найда Р. Г. Ідейно-духовні орієнтири та об'єднавчі цінності українських молодіжних товариств на Волині у 1919-1939 роках / Р. Г. Найда // Нова педагогічна думка. – 2007. – №3. – С.12–14.
7. Найда Р. Г. Парадигми становлення громадянського руху в дзеркалі соціальних відносин / Р. Г. Найда // Нова педагогічна думка. – 2004. – №3. – С. 67–70.
8. Найда Р. Г. Провідні мотиви виховного процесу молоді Волині у 20-30 роках ХХ століття / Р. Г. Найда // Вісн. Житом. держ. ун-ту. ім. І.Франка. – 2008. – № 37. – С. 28 – 32.

Статті та тези в збірниках наукових матеріалів, праць та конференцій

9. Музично-драматична діяльність молодіжних товариств на Волині в 20–30-х роках ХХ століття : матеріали четвертої всеукраїнської науково-практичної Інтернет - конференції [„Сучасний соціокультурний простір”], (Київ, 20–22 верес. 2007р.) / – Ін-т наук. прогноз., ТОВ „ТК Меганом”. – К. : Ін-т наук. прогноз., ТОВ „ТК Меганом”, 2007. – 100 с.
10. Становлення молодіжних товариств у міжвоєнний період : матеріали четвертої всеукраїнської науково-практичної Інтернет - конференції [„Інтернет - ресурс української науки”], (Київ, 9–11 липня 2007р.) / Ін-т наук. прогноз., ТОВ „ТК Меганом”. – К. : Ін-т наук.

прогноз., ТОВ „ТК Меганом”, 2007. – 44 с.

11. Історія культурно-освітньої діяльності молодіжних товариств на Волині в 20–30-х роках : матеріали Другого Міжнарод. конгресу [„Українська освіта у світовому часопросторі”], (Київ, 25–27 жовт. 2007 р.) / М-во освіти і науки України, Науково-дослідний ін-т українознавства. –К.: Українське агентство інформації та друку „Рада”, 2007. – Кн.1.– 592 с.

12. Молодіжні товариства Волині у 20-30 роках ХХ століття: етико-педагогічні основи формування особистості : матеріали ІІІ Всеукр. наук.-практ. конф. [„Стан і перспективи розвитку духовної культури особистості в умовах розгортання глобалізаційних процесів”], (Рівне, 15–16 лист. 2007 р.) / М-во освіти і науки України, Рівн. держ. гуман. ун-т. – Р.: Рівн. держ. гуман. ун-т., 2007. – 208 с.

АНОТАЦІЇ

Найда Р. Г. Просвітницько-виховна діяльність молодіжних товариств на Волині (1919-1939 рр.). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. – Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. – Київ, 2008.

У дисертації здійснено аналіз суспільно-політичних і соціально-економічних передумов становлення та розвитку молодіжних товариств Волині у 1919-1939рр. Висвітлено просвітницько-виховну діяльність молодіжних товариств та молоді щодо населення краю. Проаналізовано зміст, методи, форми просвітницько-виховної діяльності, її науково-методичне та кадрове забезпечення просвітницько-виховних заходів.

Основні результати, положення й висновки дослідження можуть бути використані науковцями, педагогами під час розробки наукових засад сучасної системи просвітницько-виховних заходів при викладанні історії педагогіки, лекційних курсів, спецкурсів, спецсемініарів з даних навчальних дисциплін у вищих навчальних закладах, а також у процесі підготовки підручників і методичних посібників. Вони сприятимуть збереженню і передачі історико-педагогічного досвіду майбутнім поколінням.

Ключові слова: просвітництво, молодь, молодіжні товариства, освіта, заходи, культурно-освітні товариства, неписьменність, читальні, бібліотеки, народні університети, курси, національна свідомість, національне виховання, букварі, методичні посібники.

АННОТАЦІЯ

Найда Р. Г. Просветительно-воспитательная деятельность молодежных организаций на Волыни (1919–1939 гг.). – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 – общая педагогика и история педагогики. – Национальный педагогический университет им. М.П.Драгоманова. – Киев, 2008.

Диссертация посвящена рассмотрению историко-педагогических аспектов развития просветительно-воспитательной деятельности и впервые осуществлено комплексное исследование деятельности молодежных организаций Волынского воеводства в 1919-1939 гг.

Содержание диссертации раскрыто в трех разделах, каждый из которых посвящен основным тенденциям и организационно-дидактическим особенностям просветительно-воспитательной деятельности молодежных организаций.

В первом разделе рассматриваются: состояние разработки проблемы, теоретические основы и историко-культурные истоки просвещения. Осуществлён анализ исследуемой проблемы с точек зрения историко-педагогического и дидактического подходов на основании обзора литературы по данному вопросу и рассмотрения сущности имеющихся противоречий в деятельности современных молодежных организаций. Особое внимание уделено изучению процесса эволюционного развития внешкольного образования.

Во втором разделе анализируются общественно-политические, социально-экономические и культурно-просветительские причины становления и развития молодежных товариществ Волыни в 1919-1939 годах, принципы становления молодежных организаций, уставные и программные документы молодежных обществ.

В процессе исследования установлено, что активизация молодежного движения в Волынском воеводстве была обусловлена развитием сельского хозяйства, недостаточным уровнем развития школьной системы, социально-экономическими изменениями, неприспособленностью населения к новым условиям и нуждам общества, ростом общественной и политической осведомленности, а также влияниями образовательных процессов, которые происходили в Европе.

Существенный вклад в развитие просвещения молодежи Волыни 20-30-х годов XX столетия сделали такие организации, как “Просвита”, „Польская матер школьная”, „Чешская матер школьная”, „Культурно-просветительский союз „Тарбут”, „Католическое товарищество молодых мужчин”, „Католическое товарищество молодых женщин”, „Волынский Союз Сельской Молодежи”, молодежные секции и кружки

„Пласт”, „Сокол”, „Якор”, „Детский клуб”, „Юношеское товарищество”, „Юнак”, „Молодая жизнь”, „Гарт”, „Сич”, „Луг” та другие.

Анализ литературы показал, что наибольший вклад в развитие просветительно-воспитательной деятельности молодежи Волыни сделало товарищество “Просвита”, которое поставило перед собой цель распространять образование и пробуждать национальную сознательность населения.

В Волынском воеводстве был зафиксирован высокий уровень неграмотности украинцев, поэтому разные общественные, культурно-просветительские, молодежные организации направляют свою деятельность на борьбу с этим явлением. Организовываются курсы для неграмотных, проводятся чтения вслух книг, газет.

В третьем разделе доказано, что работа молодежных товариществ не ограничивалась только распространением элементарной грамотности, а и направлялась на пробуждение желания и потребности в дальнейшем образовании и подготовке к самообразованию. В центрах культурно-просветительской деятельности – читальнях – организовывались разные курсы, лекции, читались рефераты, действовали творческие самообразовательные кружки. Кроме этого действовали народные университеты. Утверждается, что разные организационные формы, методы работы оказывали содействие росту образовательного уровня молодежи, обогащению ее духовной культуры, формированию государственных устремлений, которые являются актуальными и в наше время.

Рассматривается методическое обеспечение просветительно-воспитательных мероприятий и методы популяризации профессионального и внешкольного просвещения. Также, значительное внимание уделяется вопросам обновления форм, методов и содержания культурно-массовых мероприятий; проведению академий, праздников и досуга.

Обобщение результатов многолетнего историко-педагогического научного исследования, анализ широкой источниковедческой базы дает возможность сделать вывод, что в межвоенный период в педагогическом процессе приоритетной целью стало воспитание, а обучение рассматривалось как основное средство достижения поставленной цели.

В основу воспитания украинской молодежи была положена украинская национальная идея. Воспитание призвано было готовить активистов-патриотов, людей, готовых сознательно и активно бороться за создание собственного государства – Украины – и собственным творческим трудом приносить пользу родному народу. При этом

национальное воспитание рассматривалось в единстве с общечеловеческими ценностями. Педагоги отстаивали положение, что идеологией обучения является национальная идея, а “осью” гуманитарного образования должно стать украиноведение. По их убеждению, реализовать украинскую национальную идею можно на основе интеграции истории, культуры, искусства, морали украинского народа.

Поэтому молодежные организации того времени акцентировали внимание на изучении украиноведческих дисциплин – языка, литературы, истории, искусства, географии земель, заселенных украинцами и т.д. Особое значение уделялось насыщению содержания украиноведческих дисциплин идеями государственного строительства.

В выводах диссертации предложены авторские определения внешкольного образования и просветительно-воспитательной системы в деятельности молодежных организаций Волинского воеводства в 1919-1939 гг.; освещены основные тенденции развития молодежных организаций; выявлен механизм влияния различных факторов на процесс становления, развития и упадка молодежных организаций; обобщён процесс формирования дидактических систем внешкольного образования, обоснованы пути творческого использования национального опыта в современных условиях возрождения молодежных организаций.

Основные результаты, положения и выводы исследования могут быть использованы учеными, педагогами при разработке научных основ современной системы просветительно-воспитательных мероприятий, в процессе преподавания истории педагогики, лекционных курсов, спецкурсов, спецсеминаров по изучаемым в высших учебных заведениях дисциплинам, а также в процессе подготовки учебников и методических пособий, будут благоприятствовать сохранению и передаче историко-педагогического опыта будущим поколениям.

Ключевые слова: просвещение, молодежь, молодежные организации, культурно-просветительские товарищества, неграмотность, читальни, библиотеки, народные университеты, курсы, национальная сознательность, национальное воспитание, буквари, методические пособия.

SUMMARY

R. J. Naida Enlightening – educational Activities of Youth Societies of Volyn (1919-1939 ss.) – Manuscript.

Thesis for obtaining the Candidate of Science degree in pedagogics, speciality 13. 00. 01 – general pedagogics and history of pedagogics. – National pedagogical university of the name of M.P.Dragomanov, Kyiv 2008

The thesis contains the analysis of social-political and social-economic preconditions for the formation and development of youth societies of Volyn in the 20 – 30s of the 20th century. The enlightening-educational activities of the youth societies concerning the population of the region have been lighted up. The matter, methods, forms of the enlightening- educational activities, its scientific-methodical and personnel provision have been analysed.

The main results, statements and conclusions be of the research can be used by scientists, educationists in the process working out the scientific principles of the modern system of enlightening- educational activities while teaching history of pedagogics, lecture courses, speciality courses, speciality seminars in above-mentioned disciplines at higher educational establishments as well as in the process of compiling textbooks and methodical manuals. They will further preserving and handing historical-pedagogical experience to future generations.

Key words: enlightenment, youth, youth societies, education, cultural-educational societies, illiteracy, reading-rooms, libraries, national public universities, courses, national consciousness, national education, ABC-books, methodical manuals.